

Jyrki Vesikansa
P.E. Svinhufvudin muistosäätiö
15.12.2015

Kirjapalkinnon perustelut

P.E. Svinhufvudin muistosäätiö on jakanut vuodesta 1973 alkaen kirjallisuuspalkintoja. Jo palkittujen luettelo kertoo, ettei kohdealuetta ole rajattu ahtaasti, vaan arvostusta on osoitettu hyvin erilaisille teoksille. On edellytetty vain sitä, että on kirjoitettu "Ukko-Pekan hengessä". Sekin on tulkinnanvarainen käsite 154 vuotta valtiomiehen syntymän jälkeen.

Palkinnosta on tänäkin vuonna päättänyt raati, johon on kuulunut säätiön hallitus, hallintoneuvoston puheenjohtaja ja sihteerimme. Siis joukko eri alojen päteviä asiantuntijoita. Päädyimme vilkkaan keskustelun jälkeen myöntämään palkinnon filosofian tohtori **Vesa Määttä**n teokselle *K.L. Oesch. Ylivoimaa vastassa*. Sen on julkaissut K.L. Oeschin Muistoyhdistys ja kustantanut Gummerus.

Kirjoittajalla on ollut monia haasteita tehtävässään. Viime sodistamme on julkaistu hyllymetreittäin kirjoja -- muistelmia, elämäkertoja, perinteistä ja niin sanottua "uutta" sotahistoriaa. Löytyykö uutta sanottavaa?

Kenraaliluutnantti Oesch itse julkaisi 1956 paljon luetun tutkimuksen Kannaksen taisteluista kesällä 1944 ja johtamassaan *Kansa taisteli*- lehdessä monta artikkelia viime sodista. (Irvileuat toki käyttivät lehdestä väärämielisesti nimeä *Kansa taisteli* -- *herrat kertovat*, mikä ei edes pitänyt paikkansa.) Toisin kuin armeijakuntatason kollegansa Paavo Talvela ja Harald Öhqvist Oesch ei kuitenkaan pitänyt päiväkirjaa eikä kirjoittanut muistelmia. Hänen yksityisarkistonsa kertoo kohtuullisen vähän toimista komentajana. Viralliset sotapäiväkirjat kertovat tapahtumista, mutta eivät juuri niiden taustoista. Tärkeimmät haastateltavat ovat jo kauan olleet rajan toisella puolella. Onpa Helge Seppälä julkaissut Oeschista 1998 ihan kelvollisen elämäkerrankin.

Näistä lähtökohdista Vesa Määttä on rakentanut hallitun, sujuvasti etenevän kokonaisuuden harvinaisesta elämänurasta. Oesch syntyi Sveitsin kansalaisena ja on Valaliiton merkittävin sotapäällikkö ettei peräti Vilhelm Tellin jälkeen. Kannaksen joukkojen komentajana Oeschillä oli alaisia selvästi enemmän kuin lännellä Normandian maihinnousussa, josta on tehty monia Hollywood-elokuvia. "Juusto-

Össin" Karjalassa kasvanut suomenkielinen poika oli kuitenkin vielä biologian ylioppilaana pasifisti. Sortovuodet, maailmansota ja lähtö jääkäriksi aikaansaivat kuitenkin jyrkän kääntein ja sittemmin Oesch taisi olla varsin tiukka upseeri.

En käy Oeschin vaiheita lävitse -- teistä monet tuntevat ne ainakin pääpiirteittäin ja kirja kannattaa lukea. Käsittelen kuitenkin muutamaa avainkysymystä, joissa Määttä tarjoaa paljon tietoa ottamatta tiukkaa kantaa. Lukija voi siis päätellä itse.

Mikä oli Oeschin ja Mannerheimin suhde? Yleisesikunnan päällikkönä läpi 1930-luvun Oesch oli puolustusneuvoston puheenjohtajan lähin alainen. Mannerheim lähetti Oeschin kahdesti sen hetken vaikeimpaan tehtävään -- estämään neuvostojoukkojen läpimurron kaoottisessa tilanteessa Viipurinlahdella 1940 ja Kannaksella 1944. Molemmissa tehtävissä Oesch sai omat joukot järjestykseen pysäyttämään vihollisen.

Toisaalta Viipurinlahdelle saapuessaan Oesch kertoi naapurikaistan Öhqvistille, että suhteissa ylipäällikköön hänellä oli ollut ongelmia. Oesch ei palannutkaan sotien aikana enää Päämajaan -- eikä osallistunut edes Marskin kuuluisille 75-vuotispäiville Imatralla. Ehkä heidän välillään oli kunnioittava välimatka? Talonpoikaisella taustallaan Oesch ei toki ollut luontainen hovimies, vaan eli etenkin kesähuvilallaan Lahden liepeillä varsin vaatimattomasti.

Toinen kiintoisa kysymys koskee Oeschin saamaa tuomiota sotarikoksesta Kannaksen sotavankileirillä syksyllä 1941. Määttä ei ota tähänkään asiaan tiukkaa kantaa, vaan tarjoaa lukijalle aineistoja. Uutta mm. Antti Kujalan aiempaan tulkintaan on Määtän julkaisema oikeusneuvos Erkki-Juhani Taipaleen tuore lausunto. Hän katsoo, ettei Oeschin kohtelu täyttänyt nykyisiä oikeudenkäynnin normeja muun muassa näytön osalta. Taustalla oli Oeschin parin alaisen yrityksen työntää syy ilmiselvästä sotarikoksesta korkean komentajansa lausahduksen piikkiin. Esimies joutui tässä kärsimään alaistensa rikoksista. Oeschin asemaa toki heikensi hänen yrityksensä paeta moottoriveneellä Ruotsiin ja tämän hankkeen salailu.

Jupakka johti joka tapauksessa siihen, ettei Oeschiä ylennetty täyden kenraalin arvoon -- toisin kuin eräät sodassa vähemmän ansioituneet, ehkä jopa möhlineet kollegat. Mannerheim-ristin ja Vapaudenristin suurristin hän toki sai. Oikeusministeri Urho Kekkosen innokkuus Oeschin jutussa vaikutti puolestaan miesten välien kiristymiseen ja jo iäkkään Oeschin lähtöön politiikkaan 1970-luvulla perustuslaillisten riveissä.

Onnittelut kirjoittajalle hyvästä teoksesta!